

ЕЛЕМЕНТИ ФЛОРБОЛУ ЯК ЗАСІБ
ОПТИМІЗАЦІЇ КОГНІТИВНИХ
ПРОЦЕСІВ І МОВЛЕННЯ
ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ

Максименко Людмила, Скрипка Ірина

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

DOI: 10.32540/2071-1476-2019-1-307

Annotations

Introduction and Purpose of the Study. Preschool age is the most important period in the process of formation of physical development, cognitive processes and the state of health of the child. It is at this age that motor skills are formed and mastered, the foundation of health is laid, mental processes are formed. However, research in recent years has shown a steady trend towards a significant reduction in health and physical development, cognitive processes of preschool children. **Hypothesis.** It is assumed that the use of elements of floorball for children 5-6 years in specialized preschool education, will improve cognitive processes and speech. **The purpose of the study** is to develop organizational and methodological applications of floorball to enhance the development of cognitive processes and speech of children 5-6 years in the process of physical education in secondary education.

Materials and methods of research 65 children aged 5-6 years (an experimental group consisted of 30 children, control – 35). Testing of the cognitive sphere and speech involved the assessment of leading mental processes using conventional test tasks. The following methods were used in the work: «Myths» to assess figurative and logical thinking, «Name words» to determine the level of speech development, «Prostav badges» is designed to assess switching and distribution of attention, «Remember pictures» is designed to determine the amount of short-term visual memory.

The results of figurative-logical thinking showed an increase of 2.65 points ($p < 0.01$), in the control – by 1.34 points ($p < 0.05$). Having determined the level of attention at the beginning of the study, it was found that in the experimental group the indicators of attention increased by 1.55 points ($p < 0.01$), in the control group - by 1.1 points ($p < 0.05$). Memory in the experimental group increased by 2.23 points ($p < 0.01$), in the control – by 1.81 points ($p < 0.05$). According to the results obtained in the experimental group, speech indicators increased by 2.83 points ($p < 0.01$), in the control group – by 2.09 points ($p < 0.05$).

Conclusion. The theoretical analysis of the special scientifically-methodical literature shows that the content and orientation of physical education of children in specialized preschool institutions. An alternative may be the introduction into the educational process of innovative approaches to physical education, aimed at corrective work of physical condition, cognitive processes, speech. One of these types is the elements of floorball, which have recently become very popular, do not require consumables and equipment.

Key words: elements of floorball, cognitive processes, speech, senior preschool age, physical exercises of sports character.

Анотація

Вступ і мета дослідження. Дошкільний вік – найбільш відповідальний період у процесі формування фізичного розвитку, когнітивних процесів і стану здоров'я дитини. Саме у цьому віці формуються і засвоюються рухові вміння і навички, закладається фундамент здоров'я, формуються психічні процеси. Проте дослідження останніх років виявляють стійку тенденцію до суттєвого зниження показників здоров'я і темпів фізичного

розвитку, когнітивних процесів дітей дошкільного віку. **Гіпотеза.** Передбачається, що використання елементів флорболу для дітей 5-6 років у закладах дошкільної освіти, сприятиме покращенню когнітивних процесів і мовлення. **Мета дослідження** – розробити організаційно-методологічні умови застосування засобів флорболу для активізації розвитку пізнавальних процесів і мовлення дітей 5-6 років у процесі фізичного виховання в умовах закладів середньої освіти.

Матеріали і методи дослідження. У дослідженні взяли участь 65 дітей віком 5-6 років (експериментальна група складалася із 30 дітей, контрольна – 35). Тестування когнітивної сфери і мовлення передбачало оцінювання провідних психічних процесів із використанням загальноприйнятих тестових завдань. У роботі було використано такі методики: «Небилиці» – для оцінки образно-логічного мислення, «Назови слова» для визначення рівня розвитку мовлення, «Простав значки» – призначена для оцінки переключення і розподілу уваги, «Запам'ятай малюнки» – призначена для визначення обсягу короткочасної зорової пам'яті.

Результати дослідження образно-логічного мислення показали збільшення на 2,65 балів ($p < 0,01$), у контрольній – на 1,34 балів ($p < 0,05$). Визначивши рівень уваги на початку дослідження встановили, що в експериментальній групі показники уваги збільшилися на 1,55 балів ($p < 0,01$), у контрольній – на 1,1 балів ($p < 0,05$). Показники пам'яті в експериментальній групі збільшилися на 2,23 балів ($p < 0,01$), у контрольній – на 1,81 балів ($p < 0,05$). За отриманими результатами в експериментальній групі показники мовлення збільшилися на 2,83 балів ($p < 0,01$), у контрольній – на 2,09 балів ($p < 0,05$).

Висновки. Теоретичний аналіз спеціальної науково-методичної літератури свідчить, що зміст і спрямованість фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку на сучасному етапі не забезпечують належного рівня здоров'я дітей у закладах дошкільної освіти. Альтернативою може бути впровадження в освітній процес інноваційних підходів фізичного виховання, спрямованих на покращення фізичного стану, когнітивних процесів, мовлення. Одним із таких видів є елементи флорболу, що набули останнім часом великої популярності, не потребують витратного обладнання та інвентарю.

Ключові слова: елементи флорболу, когнітивні процеси, мовлення, старший дошкільний вік, фізичні вправи спортивного характеру.

Анотація

Введение и цель исследования. Дошкольный возраст – наиболее ответственный период в процессе формирования физического развития, когнитивных процессов и состояния здоровья. Именно в этом возрасте формируются и усваиваются двигательные умения и навыки, закладывается фундамент здоровья, формируются психические процессы. Однако исследования последних лет выявляют устойчивую тенденцию к существенному снижению показателей здоровья и темпов физического развития, когнитивных процессов детей дошкольного возраста. **Гипотеза.** Предполагается, что использование элементов флорбола для детей 5-6 лет в учреждениях дошкольного образования будет способствовать улучшению когнитивных процессов и речи. **Цель исследования** – разработать организационно-методологические условия использования средств флорбола для активизации развития познавательных процессов и речи детей 5-6 лет в процессе физического воспитания в условиях учреждений среднего образования.

Материалы и методы исследования. В исследовании приняли участие 65 детей 5-6 лет (экспериментальная группа состояла из 30 детей, контрольная – 35). Тестирование когнитивной сферы и речи предусматривало оценки ведущих психических процессов с использованием общепринятых тестовых заданий. В работе были использованы следующие методики: «Небылицы» для оценки образно-логического мышления, «Назови слова» для определения уровня развития речи, «Проставьте значки» предназначена для оценки переключения и распределения внимания, «Запомни рисунки» предназначена для определения объема кратковременной зрительной памяти.

Результаты исследования образно-логического мышления показали увеличение на 2,65 баллов ($p < 0,01$), в контрольной – на 1,34 баллов ($p < 0,05$). Определив уровень внимания в начале исследования установили, что в экспериментальной группе показатели внимания увеличились на 1,55 баллов ($p < 0,01$), в контрольной – на 1,1 баллов ($p < 0,05$). Показатели памяти в экспериментальной группе увеличились на 2,23 баллов ($p < 0,01$), в контрольной – на 1,81 баллов ($p < 0,05$). В экспериментальной группе показатели вербальных процессов увеличились на 2,83 баллов ($p < 0,01$), в контрольной – на 2,09 баллов ($p < 0,05$).

Выводы. Теоретический анализ специальной научно-методической литературы свидетельствует, что содержание и направленность физического воспитания детей старшего дошкольного возраста на современном этапе не обеспечивают должного уровня здоровья детей в учреждениях дошкольного образования. Альтернативой может быть внедрение в образовательный процесс инновационных подходов физического воспитания, направленных на улучшение физического состояния, когнитивных процессов, речи. Одним из

таких видів являється елементи флорбола, получившие в последнее время большую популярность (не требуют затратного оборудования и инвентаря).

Ключевые слова: элементы флорбола, когнитивные процессы, речь, старший дошкольный возраст, физические упражнения спортивного характера.

Вступ. Здоров'я людини – одна з найскладніших проблем сучасності, адже воно визначає стан і благополуччя не тільки кожної людини, але й держави в цілому. Здоров'я дітей – найцінніше надбання цивілізованого суспільства. Воно створює фізичний, духовний, соціальний, інтелектуальний і фізичний базиси країни. Нація, що не дбає про здоров'я своїх дітей, приречена на вимирання. Дитяче здоров'я не можна приносити в жертву ані хворій економіці, ані зруйнованим моральним основам суспільства. Здоров'я підростаючого покоління – це інтегрований показник суспільного розвитку. Тому формування здорового способу життя є обов'язковим завданням і умовою розвитку творчих здібностей дитини та формування її як творчої особистості. Життя доводить, що освіта й здоров'я взаємопов'язані, а тому наша головна мета створити умови, які допоможуть зберігати, змінювати фізичне та духовне здоров'я [3]. Дошкільний вік – найбільш відповідальний період у процесі формування фізичного розвитку, когнітивних процесів та стану здоров'я дитини. Саме у цьому віці формуються і засвоюються рухові вміння і навички, закладається фундамент здоров'я, формуються психічні процеси [4; 9; 17; 18]. Проте дослідження останніх років виявляють стійку тенденцію до суттєвого зниження показників здоров'я і темпів фізичного розвитку, когнітивних процесів дітей дошкільного віку [7; 8; 9; 12; 13]. Результати досліджень провідних науковців (Богиніч, 2014, Кашуби, 2016, Круцевич, 2017, Москаленко, 2013,

Пангелової, 2018) свідчать, що більшість дітей 5-6 років уже на етапі вступу до школи характеризуються низьким рівнем здоров'я, підвищеним ризиком шкільної дезадаптації. Фахівці [5; 10; 11; 12] виділяють такі причини погіршення здоров'я дітей: незадовільні соціально-матеріальні, побутові умови, відсутність належних умов для ігор, занять, недостатньо збалансоване харчування в родинах тощо. Організація і зміст роботи з фізичного виховання в дошкільних установах також не повною мірою сприяють формуванню і зміцненню здоров'я дітей [10; 13; 14].

За словами Л.В. Калиушко (2019), відповідно до законів України «Про дошкільну освіту» [1], «Про фізичну культуру» [2] одним із пріоритетних напрямків освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах залишається фізичне виховання дітей. Фізичне виховання дітей у закладах дошкільної освіти (ЗДО) є невід'ємною складовою освіти, що забезпечує можливість набуття знань про здоров'я та засоби його зміцнення, методіку організації змістовного дозвілля і спрямована на формування в них фізичного, соціального та духовного здоров'я, а також на вдосконалення фізичної та психічної підготовки до ведення активного і тривалого життя.

Закон України «Про дошкільну освіту» [1] визначає збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини як першочергове завдання розвитку, навчання і виховання наймолодших громадян країни. Показниками фізичного здоров'я дитини є рівень морфологічного

розвитку (відсутність аномалій і відхилень в анатомічній будові тіла, нормальне функціонування всіх органів та систем організму, їх ріст і розвиток), що виявляється й підтверджується віковими антропометричними показниками (довжина, маса тіла, об'єм грудної клітки, робота серця, органів дихання, травлення, виділення, опорно-рухового апарату, постава, стан шкіри, гострота зору, нюху, слуху, смаку тощо). Показники психічного здоров'я – рівень розвитку психічних процесів (відчуття, сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення, мовлення, воля), емоційної сфери, збалансованість психічних станів, вміння свідомо керувати своєю поведінкою, швидко адаптуватися до середовища, адекватно реагувати на зовнішні й внутрішні подразники, регулювати відносини із соціальним, природним, предметним середовищем та власним «Я». Показники духовного здоров'я – самоідентифікація і самоусвідомлення себе як індивіда, особистості, власних бажань, інтересів і перспектив, система ціннісних орієнтацій, врівноважене, толерантне спілкування з однолітками та іншими дітьми, дорослими людьми, спрямованість на суспільно-корисну справу, культура користування матеріальними благами і здобутками духовної культури людства, прагнення до творчого освоєння світу тощо [1; 3].

Необхідною умовою збереження і зміцнення усіх складових здоров'я, а отже й повноцінного і своєчасного розвитку фізичної, соціально-моральної, інтелектуально-пізнавальної, емоційно-ціннісної, творчої та інших

сфер дитячої особистості є застосування в освітньому процесі ЗДО науково вивірених, експериментально апробованих інноваційних освітніх методик і технологій здоров'язбережувального і здоров'яформувального спрямування. Важливо, щоб такі методики і технології органічно інтегрувалися в цілісний освітній процес окремої вікової групи і всього ЗДО, реалізувалися комплексно через створення безпечного розвивального предметного, природного і соціального середовища, екологічно сприятливого життєвого простору, повноцінного медичного обслуговування, харчування, оптимізації рухового режиму, важливе також системний підхід до формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я і мотивації щодо здорового способу життя, дотримання гармонійних, доброзичливих взаємин між усіма суб'єктами освітнього процесу: педагогами, дітьми та батьками вихованців, – при цьому, залишаючи дитину центром усіх освітніх впливів. Формування основ здоров'я у дітей дошкільного віку передбачає широке використання у процесі організації дитячої життєдіяльності в дошкільних навчальних закладах комплексу різних засобів, серед яких: гігієнічні фактори (режим харчування, сну, діяльності й відпочинку, гігієна одягу, взуття, приміщень, обладнання тощо), фізичні вправи (гімнастика, ігри, елементи спорту і туризму, праця), чинники природного середовища (повітря, сонце, вода). Поряд з традиційними засобами фізичного виховання, оздоровлення дошкільників у практиці роботи дошкільних закладів знаходять місце інші. Зокрема, фітбол-гімнастика – вправи з використанням м'яча, що має певні властивості (розмір, колір, запах, пружність), що застосовуються з оздоровчою метою; стретчинг – система вправ, заснована на статичних розтягненнях

м'язів тіла і хребта, яка дає змогу запобігати порушенню постави, має оздоровчий вплив на весь організм, допомагає активізувати його захисні сили; горизонтальний пластичний балет – система партерних рухів, що виконуються у горизонтальних вихідних положеннях від положення лежачи у позі ембріона до положення стоячи на колінах, повільно і плавно, у супроводі класичної і сучасної музики у формі цілісних композицій [1; 2; 8; 9; 10; 11].

Незважаючи на наявність джерел інформації та розробок окремих авторів, недостатньо розкритим залишається питання використання елементів спортивних ігор, у тому числі флорболу, для оптимізації когнітивних процесів і мовлення дитячого контингенту. Тому на сьогодні існує об'єктивна необхідність обґрунтування використання елементів флорболу для покращення когнітивних процесів і мовлення у ЗДО.

Гіпотеза. Передбачається, що використання елементів флорболу для дітей 5-6 років у закладах дошкільної освіти, сприятиме покращенню когнітивних процесів і мовлення.

Мета дослідження – науково обґрунтувати організаційно-методичні аспекти ефективності впливу елементів флорболу на когнітивні процеси і мовлення дітей 5-6 років у спеціалізованих закладах дошкільної освіти.

Матеріали дослідження. Дослідження проводились у режимі дня під час перебування дітей старшого дошкільного віку у закладі дошкільної освіти № 18 «Зірниця» м. Суми (жовтень 2016 – травень 2017 рр.) та спеціалізованому закладі дошкільної освіти (СЗДО) № 20 «Посмішка» (жовтень 2019 – травень 2020 рр.). Порядок і час проведення фізкультурно-оздоровчих занять із елементами флорболу у закладі дошкільної освіти № 18 «Зірниця» м. Суми було узгоджено

із директором Інформаційно-методичного центру управління освіти і науки Сумської міської ради і завідуючою дитячого садка. У дослідженнях взяли участь 65 дітей, які за даними медичних карток належали до основної групи занять фізичною культурою. Контрольна група (КГ) складалась із 35 дітей (15 хлопчиків і 20 дівчат), експериментальна група (ЕГ) – 30 (16 хлопців і 14 дівчат). У КГ всі організаційні форми занять проводились згідно змісту і методичним рекомендаціям оновленої програми навчання і виховання дітей дошкільного віку «Я у Світі» із використанням елементів спортивних ігор. В ЕГ – зміст фізкультурно-оздоровчої роботи було доповнено фізкультурно-оздоровчими заняттями із елементами флорболу. Порядок та час проведення методичної роботи у СЗДО № 20 «Посмішка» м. Суми було узгоджено із завідуючою і методистом дитячого садка.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури проводився з метою теоретичного обґрунтування об'єкту дослідження, а також узагальнення наукових підходів щодо вдосконалення системи фізичного виховання дітей 5-6 років в умовах закладів дошкільної освіти. Проведений теоретичний аналіз, узагальнення сучасного практичного досвіду дозволили визначити актуальність дослідження, уточнити і конкретизувати мету, завдання і спрямованість педагогічних експериментів.

Експериментальна перевірка ефективності використання елементів флорболу у режимі дня під час перебування дітей 5-6 років у закладі дошкільної освіти № 18 здійснювалась протягом 2016-2017 н. р.

Вирішення організаційно-методичних аспектів проведення спортивних свят та інших спортивно-розважальних заходів здійснювалось у ЗДО №18 «Зірниця» у

період квітень – травень 2017-2019 н.р. та СЗДО № 20 2019-2020 н.р.

Педагогічне тестування здійснювалося з метою оцінювання стану здоров'я, фізичного та психічного розвитку дітей 5-7 років за Е. С. Вільчовським (2008), Н. Є. Пангеловою (2013), Р. С. Немовим (2003).

У роботі було використано такі методики: «Небилиці» – для оцінки образно-логічного мислення, «Назви слова» – для визначення рівня розвитку мовлення, «Простав значки» – призначена для оцінки переключення і розподілу уваги, «Запам'ятай малюнки» призначена для визначення обсягу короткочасної зорової пам'яті. Методики дозволили отримувати показники психічного розвитку дитини, які виражалися у стандартизованій, десятибальній шкалі. При цьому показники, які знаходилися у межах від 8 до 10 балів, у більшості випадків свідчили про наявність у дитини виражених здібностей або задатків до їх розвитку. Показники в межах від 0 до 3 балів – про те, що у дитини є суттєве відставання психічного розвитку. Показники, які опинилися у межах діапазону 4-7 балів, вказують на те, що ця дитина за рівнем розвитку відповідної психологічної якості знаходиться у межах норми [7; 8].

Відповідно до загальноприйнятих вимог, дослідження дітей проводилось два рази на рік на заліково-контрольних заняттях. Тестування дозволило визначити рівень когнітивних процесів і мовлення за допомогою оціночних таблиць. Тестувались такі когнітивні процеси: образно-логічне мислення, рівень оцінки переключення уваги, короткочасна зорова пам'ять і мовлення.

Отримані дані підлягали математичній і статистичній обробці за допомогою прикладної програми «STATISTICA 8.0». Для первинної підготовки таблиць і проміжних розрахунків використовувався пакет Excel.

Результати. Розробляючи програму фізкультурно-оздоровчих занять із елементами флорболу, враховували індивідуально психологічні особливості дітей у процесі фізичного виховання. Ми не тільки пристосовували її до дітей старшого дошкільного віку, а й намагалися сприяти розвитку усіх психічних процесів, оскільки вони перебувають у стадії формування. Під час занять намагалися коригувати стан психоемоційної сфери дітей: сприяли формуванню психічних процесів і мовленню, підтримували позитивні особистісні риси.

Дослідження когнітивних про-

цесів (пам'яті, мислення, уваги) і мовлення дітей дошкільного віку ґрунтувалося на загальноприйнятих методах психодіагностики. Аналізуючи результати досліджень психічних процесів дітей 5-6 років, необхідно відзначити що у всіх показниках спостерігалися статистично достовірні зміни (табл. 1).

Образно-логічне мислення в нашому педагогічному дослідженні визначалося за методикою «Небилиці» [217, 230]. Середній бал як на початку, так і наприкінці експерименту показав середній рівень розвитку мислення в обох групах дітей. Проте в ЕГ відбулося збільшення на 2,65 балів ($p < 0,01$), у КГ – на 1,34 балів ($p < 0,05$).

Увагу дітей старшого дошкільного віку досліджували за допомогою методики «Простав значки» [217]. Визначивши середній бал на початку нашого дослідження, отримали дані, що свідчать про низький рівень, а наприкінці отримані показники становили середній рівень. В ЕГ показники уваги збільшилися на 1,55 балів ($p < 0,01$), у КГ – на 1,1 балів ($p < 0,05$).

Пам'ять визначали за психологічною методикою «Запам'ятай малюнки» [27]. Середній бал на початку педагогічного експери-

Таблиця 1

Зміни пізнавальних процесів і мовлення дітей старшого дошкільного віку

Пізнавальні процеси і мовлення	ЕГ (n=30)				КГ (n=35)			
	На початку дослідження		Наприкінці дослідження		На початку дослідження		Наприкінці дослідження	
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Мислення	4,16	0,91	6,81**	0,91	4,23	0,89	5,57*	0,97
Увага	5,24	0,82	6,79**	1,69	5,31	0,86	6,41*	1,57
Пам'ять	3,9	0,74	6,13**	1,41	3,92	0,98	5,73*	1,84
Мовлення	3,9	1,02	6,73**	1,45	3,94	1,12	6,03*	1,38

Примітки: * зміни, що відбулися порівняно з первинними показниками при $p < 0,05$; – ** зміни, що відбулися порівняно з первинними показниками при $p < 0,01$.

Таблиця 2

Розподіл дітей за показниками психічних процесів і мовлення у процесі педагогічного експерименту

Психічні процеси, мовлення	Відповідність показників до вікової норми							
	ЕГ (n=30)				КГ (n=35)			
	На початку дослідження		Наприкінці дослідження		На початку дослідження		Наприкінці дослідження	
	Абс. кільк., особи	Відн. кільк., %	Абс. кільк., особи	Відн. кільк., %	Абс. кільк., особи	Відн. кільк., %	Абс. кільк., особи	Відн. кільк., %
	Діти 5 років (n=18)				Діти 5 років (n=29)			
Мислення	11	61	17	94	18	62	22	76
Увага	11	61	17	94	20	69	25	86
Пам'ять	15	83	18	100	25	86	26	89
Мовлення	16	89	18	100	24	83	26	89
	Діти 6 років (n=12)				Діти 6 років (n=6)			
Мислення	8	67	8	67	8	67	8	67
Увага	9	75	9	75	9	75	9	75
Пам'ять	10	83	10	83	10	83	10	83
Мовлення	10	83	10	83	10	83	10	83

менту визначав низький рівень розвитку пам'яті у дітей, наприкінці змінився на середній. В ЕГ такі когнітивні показники збільшилися на 2,23 балів ($p < 0,01$), у КГ – на 1,81 балів ($p < 0,05$).

Мовленнєві процеси визначалися за допомогою методики «Назви слова» [8]. При визначенні як образно-логічного мислення, так і мовленнєвих здібностей, середній бал на початку і наприкінці дослідження констатує середній рівень розвитку. За отриманими результатами в ЕГ показники мовлення збільшилися на 2,83 балів ($p < 0,01$), у КГ – на 2,09 балів ($p < 0,05$).

У процесі нашого педагогічного експерименту було зроблено розподіл дітей 5-6 років у відповідності до норми (табл. 2).

Із таблиці 2 можемо визначити, що в ЕГ серед дітей 5 років кількість із достатнім розвитком процесів мислення збільшилася на 6 дітей (33%); із достатнім рівнем розвитку мовлення приріст відбувся у 2 дітей (11%); із достатнім розвитком процесів уваги збільшилася кількість на 6 дітей

(33%); із достатнім рівнем пам'яті приріст відбувся у 3 дітей (27%). Серед дітей 6 років кількість із достатнім розвитком процесів мислення збільшилася на 4 дитини (33%); із достатнім рівнем розвитку мовлення приріст відбувся у 2 дітей (17%); із достатнім рівнем розвитку процесів уваги збільшилася кількість на 3 дитини (25%); із достатнім рівнем пам'яті приріст відбувся у 2 дітей (27%).

У КГ серед дітей 5 років кількість із достатнім розвитком процесів мислення збільшилася на 4 дитини (14%); із достатнім рівнем розвитку мовлення приріст відбувся у 2 дітей (6%); із достатнім рівнем розвитку процесів уваги збільшилася кількість на 5 дітей (17%); із достатнім рівнем пам'яті приріст відбувся у 1 дитини (3%). Серед дітей 6 років кількість із достатнім рівнем розвитку процесів мислення збільшилася на 2 дитини (33%); динаміка у процесах мовлення не відбулася; із достатнім рівнем розвитку процесів уваги збільшилася кількість на 2 дитини (33%); на 1 дитину (17%) стало більше із

достатнім рівнем пам'яті.

Отже, отримані дані свідчать, що мовлення і пізнавальні процеси – пам'ять, мислення, увага у дітей на початку дослідження мали низькі і середні рівні розвитку. Це свідчить про недостатню ефективність діючих програм навчання і виховання у ЗДО щодо формування когнітивних складових особистості дитини дошкільного віку. А наприкінці педагогічного експерименту показники розвитку пізнавальних процесів (мислення, уваги, пам'яті) і мовлення в ЕГ стали кращими, ніж у КГ. Можемо сказати про ефективність впливу фізкультурно-оздоровчих занять із використанням засобів флорболу на психічні процеси і мовлення дітей 5-6 років.

Дискусія. На основі результатів педагогічного експерименту, було розроблено програму фізкультурно-оздоровчих занять для дітей 5-6 років з пріоритетним використанням елементів флорболу. Структурними елементами запропонованої програми є: мета, завдання, принципи, організаційно-методичні умови реалізації

програми, а також – критерії її ефективності.

На основі результатів педагогічного експерименту було обґрунтовано і розроблено програму фізкультурно-оздоровчих занять. Структурними елементами програми з пріоритетними використанням засобів флорболу для дітей старшого дошкільного віку є: мета, завдання, принципи, організаційно-методичні умови реалізації програми, а також – критерії визначення її ефективності.

Метою розробленої програми фізкультурно-оздоровчих занять є зміцнення здоров'я старших дошкільнят переважно за допомогою використання засобів флорболу.

Відповідно до поставленої мети вирішувались основні завдання фізкультурно-оздоровчих занять із елементами флорболу:

1. Виховні: виховання культури поведінки; формування ціннісних орієнтацій на фізичне і духовне вдосконалення особистості; сприяння формуванню світогляду, моральних основ особистості та активному самовдосконаленню; виховання дбайливого ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих; сприяння соціалізації дитини.

2. Навчальні: засвоєння відомостей щодо правил гри, її основних понять; вдосконалення основних рухів; навчання основним технічним прийомам флорболу.

3. Оздоровчі: зміцнення здоров'я; активізація розумової діяльності в процесі ігрової діяльності за рахунок рухової активності; гармонійний розвиток особистості дитини.

Організаційно-методичні умови реалізації програми фізкультурно-оздоровчих занять із використанням засобів флорболу для дітей 5-6 років передбачали: розробку змісту фізкультурно-оздоровчих занять, визначення форм і методів навчання, спрямованість педагогічних дій; професійну

компетентність фахівців (інструкторів з фізичної культури ЗДО); організацію предметно-розвивального середовища; опору на дидактичні та специфічні принципи навчання руховим діям і розвитку фізичних здібностей дітей; врахування закономірностей фізичного й психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Змістом запропонованої програми були як традиційні засоби фізичного виховання дошкільнят (основні рухи, загально-розвивальні і стройові вправи, рухливі ігри), так і елементи спортивної гри у флорбол (підвідні фізичні вправи, спеціальні вправи з ключкою), гра за спрощеними правилами, що використовувались в залежності від етапів навчання.

Основними формами реалізації програми фізкультурно-оздоровчих занять із використанням засобів флорболу були: заняття з фізичного виховання (ігрові), фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня (ранкова гімнастика, фізкультхвилинка), активний відпочинок дітей (фізкультурні свята), заняття фізичною культурою з батьками в домашніх умовах.

Обґрунтування програми фізкультурно-оздоровчих занять із використанням засобів флорболу базувалося на фундаментальних положеннях теорії фізичного виховання, оздоровчої фізичної культури (Богініч, 2014, Вільчковський, 2011, Глазиріна, 2005, Денисенко, 2010, Круцевич 2017), спортивної практики (Биков, 2019) та фізкультурно-оздоровчої практики (Лохвицька, 2014, Пангелова, 2012–2019, Timperio, 2014).

Для реалізації фізкультурно-оздоровчої програми було використано методи на оволодіння знаннями; на оволодіння руховими вміннями і навичками та на розвиток фізичних якостей.

Методи, спрямовані на здобуття знань передбачали усну передачу інформації та засвоєння відповідних знань. Усне викладання

здійснювалося у вигляді розповіді, бесіди, пояснення, опису та інших форм мовленнєвого впливу.

Для створення загальної картини майбутніх рухових дій або окремих їхніх сторін застосовували метод самопроговорювання. Суть його полягала в тому, що перед виконанням діти навмисно у думках відтворювали техніку виконання цих вправ, супроводжуючи уявне виконання дій проговорюванням елементів, рухів, які потрібно виконати, спочатку уголос, а потім «сам до себе». Виконання дій у думках отримало назву ідеомоторного тренування.

Фізкультурно-оздоровчі заняття передбачали включення засобів оптимізації когнітивних процесів і мовлення, а саме:

– сюжетно-ігрові заняття, побудовані на одному сюжеті («Команда», «Друзі» та ін.) на основі рухливих ігор, ігор-естафет, ігор-атракціонів. Вирішуються завдання вдосконалення когнітивних процесів, мовлення, рухових вмінь і навичок, розвитку фізичних здібностей, виховання інтересу до занять фізичними вправами;

– комплексні заняття, спрямовані на інтеграцію різних видів діяльності. Вирішуються завдання фізичного, психічного, розумового розвитку дитини;

– фізкультурно-пізнавальні заняття, що мають синкретичний (інтегрований) характер і вирішують завдання розумового та фізичного розвитку дитини і т. ін.;

– тематичні заняття, присвячені флорболу.

Фізкультурно-оздоровчі заняття є основною організаційною формою навчання дітей фізичних вправ спортивного характеру (Пангелова, 2013).

Методи розчленованого навчання передбачали розподіл вправи на частини з послідовним по мірі засвоєння їхнім об'єднанням у цілісну дію. Методи виконання вправи в цілому використовувалися для розучування

більш простих вправ; вивчення деяких складних дій, що з методичної точки зору недоцільно вивчати по частинах; закріплення та вдосконалення рухових умінь і навичок.

В основі методу повторення вправ лежав певний порядок поєднання і регулювання навантаження у процесі відтворення вправи. Сутність методу залежить від обраного способу регулювання і дозування кожного із параметрів навантаження: інтенсивності діяльності, кількості повторень вправ, інтервалів і характеру відпочинку.

Рівномірний метод застосовувався при виконанні фізичних вправ безперервно з відносно постійною інтенсивністю.

Перемінний метод необхідний був для послідовного варіювання навантаження під час безперервного виконання вправи, шляхом спрямованої зміни швидкості пересування, темпу, тривалості ритму, амплітуди рухів, величини зусиль, зміни техніки рухів і т. д.

Повторний метод використовувався для багаторазового повторення вправи і сприяв розвитку сили, швидкісних і швидкісно-силових можливостей, вироблення необхідного змагального темпу і ритму; стабілізація техніки рухів на високій швидкості, психічна стійкість.

Інтервальний метод базувався на багаторазовому повторенні вправи через певні інтервали відпочинку. Метод мав велике тренувальне значення за рахунок зміни інтервалів відпочинку.

За допомогою ігрового методу вирішувалися різні завдання: розвиток координаційних здібностей, швидкості, сили, витривалості, виховання сміливості, рішучості, винахідливості, ініці-

ативи, самостійності, тактичного мислення, вдосконалення рухових умінь і навичок. Цей метод характеризувався наявністю взаємної обумовленості поведінки тих, хто займався, емоційністю, що сприяла вихованню моральних рис особистості: колективізму, товариськості, свідомої дисципліни і т. д.

Змагальний метод для роботи необхідним був для стимулювання інтересу та активізації діяльності дітей із установкою на перемогу або досягнення високого результату у будь-якій фізичній вправі при дотримуванні правил змагань. Змагальний метод застосовувався для виховання фізичних, вольових і моральних якостей, вдосконалення техніко-тактичних умінь і навичок, а також здібностей раціонально використовувати їх в ускладнених умовах. Він проводився в елементарних формах.

Висновки. Сьогодні важливим і перспективним є завдання збереження, зміцнення здоров'я дітей, як за допомогою організації і здійснення особистісно орієнтованого педагогічного процесу з урахуванням основних оздоровчих принципів, так і виховання відповідального ставлення до власного здоров'я як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності. Сучасна освіта – це значно більше, ніж навчання письму та читанню, це суттєво складніше явище, ніж передача певного набору інформації та знань. Сучасна високоякісна освіта – це особистісно орієнтований розвиток людини, формування самосвідомості, системи норм і цінностей, навичок спілкування та прийняття рішень, умінь керувати своїми бажаннями та діями інших,

долати перешкоди; це набуття хороших звичок, необхідних для успішного інтегрування молодих людей у суспільні відносини та самостійного життя [3; 9].

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є реалізація підходів, спрямованих на комплексний вплив не тільки на фізичну, але й на психофізичну складову особистості дошкільника. Такий вплив може бути забезпечений за рахунок впровадження в освітній процес дошкільних закладів інноваційних технологій фізичного виховання, заснованих на нових видах рухової активності. Одним із таких видів є гра у флорбол, яка набула останнім часом великої популярності, не потребує витратного обладнання та інвентарю. Однак аналіз літературних джерел свідчить про відсутність досліджень, які стосуються адаптації цієї гри до застосування у фізкультурно-оздоровчій роботі з дітьми старшого дошкільного віку, що і обумовлює актуальність нашого дослідження.

Доречно зауважити позитивну динаміку показників когнітивних процесів і мовлення у дітей експериментальної групи у порівнянні з дітьми контрольної групи ($p < 0,05$).

Отримані результати дозволяють рекомендувати запропоновану фізкультурно-оздоровчу програму занять із елементами флорболу до впровадження в освітній процес фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Вдячність. Закладам дошкільної освіти за можливість проведення дослідження.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що не існує конфлікту інтересів.

Література

1. Закон України «Про дошкільну освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017, ВВР, 2017, № 38-39, ст. 380.
2. Закон України «Про фізичну культуру і спорт»

References

1. Zakon Ukraïni «Pro doshkil'nu osvitu» № 2145-VIII vid 05.09.2017, VVR, 2017, № 38-39, st. 380.
2. Zakon Ukraïni «Pro fizichnu kul'turu i sport» №

- № 3808-XII від 08.07.2019 URL:https://kodeksy.com.ua/pro_fizichnu_kul_turu_i_sport.htm
3. Калиушко Л.В. Фізичне виховання в закладах дошкільної освіти України. URL:<https://vseosvita.ua/library/fizicne-vihovanna-v-zakladah-doshkilnoi-osviti-ukraini-102237.html>
  4. Круцевич Т., Пангелова Н. Зміст і засоби програми інтегрованого розвитку рухових та моральних якостей дітей старшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання. Фіз. виховання, спорт і культура здоров'я у сучас. суспільстві. 2012. № 3. С. 157-162.
  5. Круцевич Т.Ю., Пангелова Н.Є., Кривчикова О.Д. Теорія і методика фізичного виховання. К.: Олімп. л-ра, 2017. Т. 1. 384 с.
  6. Круцевич Т.Ю., Пангелова Н.Є., Кривчикова О.Д. Теорія і методика фізичного виховання. К.: Олімп. л-ра, 2017. Т. 2. 448 с.
  7. Немов Р.С. Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – 4-е изд. М.: Владос, 2003. 640 с.
  8. Пангелова Н.Є. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвинутої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання : дис. ... д-ра наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02. Переяслав-Хмельницький. 2013. 457 с.
  9. Петренко Н.Б. Вплив занять з елементами танцювальних вправ на когнітивні функції дітей 4-6 років з відхиленнями мовлення : автореф. дис. ... канд. наук із фіз. виховання та спорту : 24.00.02. Київ, 2018. 23 с.
  10. Полякова А.В. Організаційно-методичні засади рухового режиму дітей 3-4 років у дошкільних закладах різного типу : автореф. дис. ... канд. наук із фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Дніпропетровськ. 2015. 22 с.
  11. Старченко А.Ю. Оптимізація фізкультурної освіти дошкільнят на основі застосування засобів дитячого фітнесу: дис. ... канд. наук із фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Суми. 2015. 224 с.
  12. A. Beighle, D. Ca-stelli, H. Erwin [et al.]. Preparing physical educators for the role of physical activity director. The Journal of Physical Education, Recreation & Dance. 2009. № 4. P. 98–101.
  13. Rink J.E. Designing the physical education curriculum: promoting active lifestyles. Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2009. 250 p.
  14. Rules of the Game. Rules and Interpretations. Translation by Anatoly Bykov. International Floorball Federation, Rules and Competition Committee, 2010. 53 p.
  15. Teale William. Better start before kindergarten: Computer technology, interactive media and the education of preschoolers. Asia-Pacific Journal of 3808-XII від 08.07.2019 URL:https://kodeksy.com.ua/pro_fizichnu_kul_turu_i_sport.htm
  3. Kaliushko L.V. Fizichne vihovannya v zakladah doshkil'noi osviti Ukraini. URL:<https://vseosvita.ua/library/fizicne-vihovanna-v-zakladah-doshkilnoiosviti-ukraini-102237.html>
  4. Krucevich T., Pangelova N. Zmist i zasobi programmi integrovanogo rozvitku ruhovih ta moral'nih yakостей ditej starshogo doshkil'nogo viku v procesi fizichnogo vihovannya. Fiz. vihovannya, sport i kul'tura zdorov'ya u suchas. suspil'stvivi. 2012. № 3. S. 157-162.
  5. Krucevich T.YU., Pangelova N.Є., Krivchikova O.D. Teoriya i metodika fizichnogo vihovannya. K.: Olimp. l-ra, 2017. T. 1. 384 s.
  6. Krucevich T.YU., Pangelova N.Є., Krivchikova O.D. Teoriya i metodika fizichnogo vihovannya. K.: Olimp. l-ra, 2017. T. 2. 448 s.
  7. Nemov R.S. Psihodiagnostika. Vvedenie v nauchnoe psihologicheskoe issledovanie s elementami matematicheskoy statistiki. – 4-e izd. M.: Vlados, 2003. 640 s.
  8. Pangelova N.Є. Teoretiko-metodichni zasadi formuvannya garmonijno rozvinenoї osobistosti ditini doshkil'nogo viku v procesi fizichnogo vihovannya : dis. ... d-ra nauk z fiz. vihovannya ta sportu : 24.00.02. Pereyaslav-Hmel'nic'kij. 2013. 457 s.
  9. Petrenko N.B. Vpliv zanyat' z elementami tancyuval'nih vprav na kognitivni funkції ditej 4-6 rokiv z vidhilennyami movlennya : avtoref. dis. ... kand. nauk iz fiz. vihovannya ta sportu :24.00.02. Kiiiv, 2018. 23 s.
  10. Polyakova A.V. Organizacijno-metodichni zasadi ruhovogo rezhimu ditej 3-4 rokiv u doshkil'nih zakladah riznogo tipu : avtoref. dis. ... kand.nauk iz fiz. vihovannya i sportu : 24.00.02. Dnipropetrovs'k. 2015. 22 s.
  11. Starchenko A.YU. Optimizaciya fizkul'turnoi osviti doshkil'nyat na osnovi zastosuvannya zasobiv dityachogo fitnesu: dis. ... kand. nauk iz fiz.vihovannya i sportu : 24.00.02. Sumi. 2015. 224 s.
  12. A. Beighle, D. Ca-stelli, H. Erwin [et al.]. Preparing physical educators for the role of physical activity director. The Journal of Physical Education, Recreation & Dance. 2009. № 4. P. 98-101.
  13. Rink J.E. Designing the physical education curriculum: promoting active lifestyles. Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2009. 250 p.
  14. Rules of the Game. Rules and Interpretations. Translation by Anatoly Bykov. International Floorball Federation, Rules and Competition Committee, 2010. 53 r.
  15. Teale William. Better start before kindergarten: Computer technology, interactive media and the

- Research Copyright 2013 by The Pacific in Early Childhood Education Research Association. 2013. Volume 7 (2). P. 85-104.
16. Timperio A., Salmon J., Ball K. Evidence based strategies to promote physical activity among children, ado-descents and young adults: Review and update. *Journal of Science and Medicine in Sport*. 2004. Volume 7. P. 20-29.
17. Walcott Kat. Outdoor Play Activities for Preschool. 2014. URL:http://www.ehow.com/list_6530095_outdoor-play-activities-preschool.html
18. Williams L. Physical Therapy in Preschool Classrooms: Successful Integration of Therapy into Classroom Routines. *Journal of Pediatric Physical Therapy*. 2003 V. 15(2). P. 93-104.
- education of preschoolers. *Asia-Pacific Journal of*
16. Timperio A., Salmon J., Ball K. (2014) Evidence based strategies to promote physical activity among children, ado-descents and young adults: Review and update. *Journal of Science and Medicine in Sport*. Volume 7. P. 20-29.
17. Walcott Kat. (2014) Outdoor Play Activities for Preschool. URL:http://www.ehow.com/list_6530095_outdoor-play-activities-preschool.html.
18. Williams L. (2003) Physical Therapy in Preschool Classrooms: Successful Integration of Therapy into Classroom Routines. *Journal of Pediatric Physical Therapy*. V. 15(2). P. 93-104.

Максименко Людмила

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
м. Суми, вул. Роменська, 87, 40002, Україна
e-mail: Lyshher@gmail.com

Скрипка Ірина

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
м. Суми, вул. Роменська, 87, 40002, Україна